

<https://doi.org/10.37919/0201-419X.2022.96.12>

УДК 811.161.2'38(092)

«ЗГОРАЮТЬ ОЧІ СЛІВ, ЗГОРАЮТЬ СЛІВ ПОВІКИ» (ОБРАЗНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СОМАТИЗМІВ У ПОЕТИЧНІЙ КАРТИНІ СВІТУ МИКОЛИ ВІНГРАНОВСЬКОГО)

БОЙКО

Надія Іванівна,

доктор філологічних наук,
професор, завідувач кафедри
української мови, методики її
навчання та перекладу
Ніжинського державного
університету імені Миколи Гоголя,
вул. Графська, 2, м. Ніжин, 16611
E-mail: bni_bni52@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0881-743X>

Nadiia

BOYKO,

doctor of philological sciences,
professor, head of the department
Ukrainian language, methods
learn and translate
Nizhyn State
University named after Mykola Gogol,
Grafaska str., 2, Nizhyn, 16611
E-mail: bni_bni52@ukr.net

*Статтю присвячено з'ясуванню особливостей викорис-
тання соматичних одиниць, належних до загальномовного
словника; виявленню їхнього образного потенціалу в поетич-
ній картині світу Миколи Вінграновського. Відзначено ши-
рокий діапазон образного вживання соматичних лексем,
обґрунтовано семантичну специфіку їх функціонування –
через поєднання з етнічно маркованими словами-образами
мрія, надія, пісня, краса, любов (кохання) тощо; уведена
до складу оригінальних, незвично змодельованих тропе-
ічних, емотивно-оцінних структур. Простежено процеси
образотворення на основі асоціативних зближень прямих
і переносних значень соматизмів, зовнішнього і внутріш-
нього портретування ліричного «я», актуалізації етнічних
уявлень про жіночу красу, вроду крізь призму поетичного
мовомислення автора й естетизації семантичних планів со-
матичних лексичних одиниць.*

Ключові слова: соматизми, образний потенціал соматиз-
мів, поетична картина світу, об'єктивація семантичних пла-
нів соматизмів, Микола Вінграновський.

У сучасній лінгвістиці домінує антропоцентричний підхід до вивчення мовних явищ, що передбачає апелювання до людського чинника, до аксіологічних парадигм етносу, до виявлення й аналізу індивідуально-авторських виразово-зображальних (експресивних) засобів у структурі ідіолекту (ідіостилію) окремого письменника. До актуальних та перспективних аспектів належать дослідження індивідуального мовомислення, світосприймання; способів об'єктивації внутрішнього світу людини, психології образності мовотворчості митця – чинників, що моделюють особливості його мовного світу. Сучасні лінгвостилістичні студії зосереджені на специфіці процесів антропоморфізації, моделюванні складних образних структур у художніх контекстах, об'єктивації авторського світобачення і світорозуміння, виразності індивідуальної мови, яка часто залежить від того, «які функції виконують загальномовні засоби в індивідуальній мовній практиці» [Єрмоленко 1999: 305].

Важливо з'ясувати, як знаходять індивідуальне використання соматичні одиниці, належні до загальномовного словника, які семантичні особливості й трансформації їм властиві у функції образних центрів тропеїчних структур, у процесах моделювання метафоричних, метонімічних номінацій, що об'єктивують нетипові погляди художника слова на світ, фрагменти довкілля, поведінку людини, специфічні риси зовнішності та внутрішнього світу, їх зіставлення, «акумуляовані попереднім досвідом народу в серію образів», що відбивають гаму різнопланових емотивно-оцінних характеристик [Бойко 2005: 294].

Творчий шлях М. Вінграновського формувався як під впливом однолітків, так і старших представників покоління шістдесятників (Григор Тютюнник, Дмитро Павличко, Ліна Костенко, Віктор Близнець та інші), а також дещо молодших (Валерій Шевчук, Володимир Дрозд та інші), які, за влучним висловом Івана Дзюби, «ознаменували нову хвилю в українській літературі, визначали обличчя молодого тоді літературного покоління. Їх називали «дітьми війни» [Дзюба 1986: 5].

Дослідники встановили, що в шістдесятників була відсутня споріднена манера мовотворчості, проте помітним стало домінування в мовомисленні багатьох поетів психологізму, тяжіння до філософського наповнення ліричних мотивів, поетичних картин світу (І. Драч, Л. Костенко, Б. Олійник, Д. Павличко); трансформування художньої образності, багатство виразо-

во-зображальних (експресивних) засобів, ускладнення мови поезій (М. Вінграновський, В. Стус, І. Драч, І. Калинець), наявність у їхніх поетичних текстах «широких асоціативно-метафоричних зв'язків» [Зборовська 1999: 78]. Українська література, починаючи з другої половини ХХ століття, тривалий період «переживає час однієї з найінтенсивніших взаємодій традиційних і новаторських стилевих тенденцій» [Глівінська 2004: 4], а тому не втрачають актуальності проблеми «функціонування мови як першооснови стилю в текстах української художньої словесності означеного періоду» [Там само].

М. Вінграновський належить до митців широкого творчого діапазону як у плані мовотворчості, так і мистецького таланту. Доля обдарувала його щедро й розмаїто. Він був і поетом, і прозаїком, і сценаристом, і режисером-постановником, і кіноактором. До поезії автор мав своє особливе ставлення, оскільки саме в поезії вбачав образну першооснову, духовні виміри й джерела своєї мовотворчості, шляхи до естетизації фрагментів довкілля.

75-й випуск часопису «Культура слова» (2011) присвячено різноаспектному аналізу мовотворчості письменника. С. Єрмоленко статтю про поетичний мовосвіт Миколи Вінграновського найменує словами автора, які містять соматизм *долоня*, – «Слово на долоні мови»: *Цвітуть обмерзлі криниці / Холодним квітом мармуровим. / Дитя заснуло на руці, / Як слово на долоні мови...* (Вінграновський 1986: 94). Дослідниця зазначає, що «затишно, тепло, звично Слово на долоні мови, бо ця тепла долоня, як і добра, ніжна материнська рука, завжди підтримає, пригріє, захистить. Для поета Слово – це його дитя: він плекає Слово, пестить його, вірить у нього і довіряє йому всі свої думки й почуття. Поет у мові відкриває Слово, яке промовляє його голосом, його інтонацією, яке на долоні мови запише тільки йому притаманні образи» [Єрмоленко 2011: 6].

Письменницька мовотворчість М. Вінграновського пов'язана з ретельним і постійним пошуком *свого* слова, за допомогою якого митець знаходить способи і засоби для репрезентації індивідуально-авторської образної системи, свого внутрішнього світу, свого ліричного «я». Письменник завжди творчо підходив до моделювання художніх образів, сприймав лексико-семантичне мовне різнобарв'я як визначальний і ключовий чинник для художника слова.

Поетичну творчість М. Вінграновського активно досліджували в мовознавчому й літературознавчому аспектах. Про це свідчать численні монографії і статті, у яких літературознавці високо оцінюють мовну майстерність автора, виділяють із-поміж домінант ідіостилію поета «розкутість» форм висловлювань, поглиблену й витончену метафоричність, а мовознавці – оригінальність мовомислення, «віддалену асоціативність, схильність до словесного експерименту, контрасту тощо» [Глівінська 2004: 5].

У мовотворчості М. Вінграновського дослідники виявили специфіку функціонування окремих слів-образів, акцентуючи на ключових: *мрія, надія, пісня, доля, слово, мова* тощо. Спостережено, що ці опоетизовані образи корелюють із соматизмами, оскільки вони у творчості митця взаємопов'язані, доповнюють один одного або об'єктивують свою образність саме через них, наприклад: *Це слово людської надії, / Це слово крізь хрести і прах, / Крізь тил віків, усе в сльозах, / Пробилось, вижило, зоріє, / Горить у мене на устах!..; ...тихий туман, пригорнувшись до себе, / Вечеряє поле піснями з долин, / Над селами й полем вечеряє небо, / Вмокаючи в ріки хлібини хмарин. / І серце вечеря своїм сподіванням, / І думка-порадниця мріями свіжими, / Вечеряють очі просторами ніжними, / І губи вечеряють чистим мовчанням* (Вінграновський 1986: 97). Народнопоетичні образи *надії, мрії, слова, пісні* доповнені й увиразнені соматизмами – *на устах, серце, губи, очі*.

Внутрішній стан ліричного «я» передано через поєднання слова-образу *пісня* і соматизму *рука*: *Кажу ж, кажу ж у звіреному сні / У зимі, в осені, у літі, у весні. / Весною, літом, восени, зимою / Дві білих пісні рук твоїх зі мною* (Вінграновський 1986: 104). Експресивний потенціал рядків увиразнюють лексичні повтори, що мають темпоральне значення, а також візуально-фонаційний образ, уналежнений до індивідуально-авторських метафоричних структур – *Дві білих пісні рук твоїх зі мною*.

До особливостей поетичної картини світу Миколи Вінграновського належить корелювання соматизмів зі словом-образом *краса*. Як складник української етнічно маркованої картини світу слово-образ *краса* постає в різних поєднаннях із соматизмами. Наявність таких варіантних комбінацій у поетичній картині світу автора зумовлена особливостями його світобачення та світосприймання, гуманістичними чинниками,

тяжінням поетичних текстів до виразного антропоцентризму та етноцентризму. Цьому сприяла й стильова специфіка його поетичної творчості: глибокий психологізм, філософське наповнення візуально-фонаційних образів, мотивів, моделювання в поезії несподіваних і широких асоціативно-метафоричних зв'язків, мотивованих народнопісенними образами-символами, наприклад: *Озер осінніх сонні небеса, / І щучі дні, наструнені на спінінг, / І помідорів на зорі наспілих / Краса притомлена, примружена краса; Я знов коханий... Боже мій! Хороший вік той, у якому живе твій подих долі й мрій, Краси і грації; Брат спав, як і належить хліборобу. / Грудьми до неба і чолом до нього. Яке чоло!.. Яка рука!.. Немає гарніших рук ні в якому краю!* Слово-образ краса персоніфіковано внаслідок поєднання його з епітетами *притомлена, примружена* (у першому контексті), він слугує й об'єктиватором почуттєвої сфери, передаючи захоплення ліричного «я» красою трудівника полів, хлібороба, брата (останній контекст). Оцінний потенціал лексеми розкрито через поєднання із соматизмами *груди, чоло, рука*, повторюваними в контексті. Вони корелюють зі словом-образом краса, його пряме значення увиразнює оклична інтонація, об'єктивована на письмі розділовими знаками.

Слово-образ краса в поетичній творчості автора в поєднанні із соматизмами передає і внутрішню красу (духовність, високість помислів), що живе в пам'яті ліричного героя, наприклад: *В душі моїй печаль стоїть неждана, / В проміннях пам'яті – обличчя дороги. / Душа у кожного прекрасним осіянна, / Бо кожен з них мені не догорів. / Натхнені скромністю і тихою любов'ю, / Вони мені сердечністю цвіли* (Вінграновський 1986: 196). Лексема сакральної семантики душа, виявляючи тяжіння до внутрішнього, високого, духовного, корелює із соматизмом обличчя.

В іншому контексті поєднання слова-образу краса з низкою соматизмів забезпечило оригінальне портретування емоційної (вродливої й молодой) жінки. Водночас таке поєднання породжує складні асоціативні ланцюжки, які визначити й прокоментувати можна по-різному. Незаперечним лишається домінування почуттєвих інтенцій ліричного «я», увиразнених семантикою емотивно-оцінних лайливих слів (*відьма, тиран*) та образною перифразою *хурделиця краси: Ти відьма мого серця. / Я – тиран, / А ти мільйон тиранів. / І невдовзі приглянувсь я, за планом виник план. Твій крупний план – неспинена і рвійна /*

Хурделиця краси, аж племінь по кістках. / Середній план твої – радість мого мрійва. / Загальний план твої – діти на руках... (Вінграновський 1986: 151).

Із-поміж особливостей образної картини світу М. Вінграновського виокремлюємо поєднання соматизмів із лексемами-емотивами *любов, кохання* і їхніми похідними: *Я скучив по тобі, де небо молоде, / Два наших імені розлука вполювала, / Й за руки їх, закоханих, веде, / Отак довіку б їх не розлучала; Священна чаша доброти / В руках всеспільності й любові / І світ, об'єднаний у слові / Краси, і правди, і мети* (Вінграновський 1986: 27). Використання в одному контексті іменників на позначення емоційно-психологічних (на основі семантичних планів лексем *доброта, любов*) виявів внутрішньої людської діяльності вказує на їхню об'єднувачу роль навколо ідеї, мови, універсальних цінностей – *краси, правди, мети*. Стрижнем складної метафорично-символьної структури постає соматизм *руки*, що тримають *священну чашу доброти*.

Внутрішньопортретна характеристика ліричного «я» з використанням соматизмів домінує в поезіях М. Вінграновського і належить до особливостей його поетичної картини світу: *Мій друже, плач! Вона любила, / В колисці губ її гойдавсь / Твій сон любові, і летіла, / Напнувши ніжності вітрила, / Твоя душа, і світ займавсь / Світанням почуттів невпинних / І юних слів напівдитинних – / Як ти любив! Як ти кохавсь!* (Вінграновський 1986: 151). Поєднання соматизму *губи* із низкою найменувань емоційних станів і почуттєвих інтенцій ліричного героя (*плач, любила, сон любові, ніжності вітрила, душа, світання почуттів невпинних, любив, кохавсь*) засвідчує виразну емоційну маркованість поетичного світу автора.

Контексти поезій М. Вінграновського, що містять соматизми у функції зовнішньопортретних характеристик людини, лише на перший погляд є безобразними, емотивно нейтральними, наприклад: *Степліло подихом легким, / Степліло в прикрощах минулих / Тепло заснулої руки, / Тепло вродливих губ заснулих...* (Вінграновський 1986: 45). Семантичні плани повторюваних лексем *степліло, тепло* та оцінного прикметника *вродливий* умотивовують думку про відсутність абсолютно емотивно й аксіологічно нейтральних (немаркованих) контекстів із соматизмами в поезіях автора.

Спостережено, що назва останньої поетичної збірки М. Вінграновського («Губами теплими і оком золотим»

(1984) містить два соматизми. І. Дзюба її характеризує так: «Дивовижна оця невеличка книжечка... в ній на кожній маленькій «діляночці» буття стільки й предметної реальності, і химерії, і казки, і доброї витівки, і гумору, і загамованої жури: найбуденніші будні людини і природи постають як світова містерія...» [Дзюба 1986: 11]. Порівняймо з інтонаціями юнацького максималізму, активною громадянською позицією, яку проголошував молодий Вінграновський, використовуючи со матизми: *Творись, мій труд! На тебе ми проллєм / Всі грози дня, а не чорнильну воду! / Для мене найпроблемніша з проблем – / Проблема **серця і чола** народу.*

Образні побудови в поетичних творах М. Вінграновського репрезентовані контекстами, що засвідчують уживання соматизмів з індивідуально-авторськими новотворами, які номінують емоційні стани й реакції ліричного героя: *Поблимало **впівцастя** – й будь здоров! / Пісочок хитрий: наче він з **невчора**... / Посушу сірники в твоїм **волосі*** (Вінграновський 1986: 175); *Солом'яними стиглими **руками** / Мене всього зненацька обекла, / Та зупинилась скирта: біля мене / Стояла жінка світла і чужа, / Із мовою нерідною для скирти, / З великими, як **зненависть, очима**, / В яких любов гойдалася моя...* (Вінграновський 1986: 66). Соматизми перебувають у полі рефлексії над прямими й переносними семантичними планами лексем у функції контекстуально мотивованих означень до соматизмів (*солом'яні стиглі **руки***), їхніх порівняльно-зіставних аксіологічних висновків (*світла і чужа*) та порівняння глибини емоцій з параметричними ознаками соматизма *очі*.

Асоціативність образної системи автора із центром «соматизм» та контекстуальні зв'язки різнопланових емотивно-оцінних значеннєвих планів лексем виявляють метафоричні моделі, у яких домінують емоційні стани: *Чорняве **полум'я**, чорняву ту **завію** / Узяв у **душу**, як блакитний сон. / А чути плач – то плаче телефон, / Просунувши у ніч свою холодну **шию*** (Вінграновський 1986: 46). Контекст репрезентує візуальний метонімічний образ (колір волосся – чорнява дівчина), виразнений зіставними семантичними планами ад'єктивів *чорний – блакитний*. Випадки поєднання зовнішніх рис і внутрішнього портретування людини в поезіях автора не є епізодичними: *Припало, пригорнулось, причинилось, / Заплакало і – нікма утекло / Чорняве **полум'я** з **печальними очима*** (Вінграновський 1986: 46). Контексти об'єктивують традиційне для етноментальної свідомості українців образне зіставлення: *емоція – вогонь (полум'я)*.

Ключовою лексемою образної вербалізації почуттєво-емоційних станів ліричного «я» слугує соматизм *серце*, що належить до максимально навантажених екзистенційними семантичними планами: *Вашій мрії я **серцем** **заграю** / В бузинуву сопілку дитинства*

свого; **Щеміло серце** по усіх усюдах, / І обнімались – при базарі й людях – / До **шиї шия** – соняшник з конем (Вінграновський 1986: 71). Контексти виявляють як традиційні фразеологізовані образні парадигми семантичних планів субстантива *серце* (1), так і відхід від них та актуалізацію індивідуально-авторських асоціацій виразного антропоцентричного спрямування (2), наприклад: 1. **Доки в серці бажання не пізні**, / Доки юності чиста пора, – / **Подаруй мене, Земле, Вітчизні / І води подаруй із Дніпра; Серце в серце і руки в руки.** / Ми клялися в **душі до дна** (Вінграновський 1986: 87). 2. **Прилетіли коні – ударили в скроні.** / **Прилетіли в серпні – ударили в серце.** / **Отакі-то коні – сльози на долоні** (Вінграновський 1986: 177); **Кого мені в розхристаному полі?** / **Тут серце переборює думки; І серце вечеря** своїм сповіданням, / **І думка-порадниця мріями свіжими / Вечеряють очі просторами ніжними, / І губи вечеряють чистим мовчанням...** (Вінграновський 1986: 97).

В індивідуально-авторській інтерпретації почуттєво-емоційних станів ліричного героя соматизм *серце* безпосередньо пов'язаний із семантичними планами інших найменувань частин тіла, що зазвичай слугують метонімійними заміниками лексеми : *І сміх, і шепіт серцю милий, / Гуцулки погляд чорнокрилий; Собі ми знаєм ціну не з учора... / Наш голос дихає, і серце не мовчить... / Іде по наших спинах Чорногора, / Та в пальцях нетвердих м'яке перо не спить...* (Вінграновський 1986: 109).

Художню майстерність та нестандартність образного мовомислення М. Вінграновського виявляють моделі із центром «соматизм», що поєднують кілька таких найменувань, маніфестуючи несподіваність асоціативних зв'язків та актуалізуючи почуттєво-емоційні й аксіологічні значеннєві плани: *І карі очі, і голівку кару / Звело дівча на ту над гаєм хмару* (Вінграновський 1986: 57); *Вашим ім'ям сповнять гортань / І тихотихими губами / Проміння пальчиків гортать...* (Вінграновський 1986: 90); *Карим оком, чорною бровою / Ти мене у серці понесеши* (Вінграновський 1986: 26). Образний потенціал соматичних найменувань *очі, голівка, брови* та ін. в ідіолокті автора безпосередньо пов'язаний із їхньою можливістю метоніміїної заміни макрообразу *людина*.

Оригінальність образної системи поетичних творів М. Вінграновського із застосуванням соматизмів простежено й у багатьох інших контекстах, де поєднано тропи: 1) епітет і порівняння: *Коли твоя рука солодка, ніби слава, / Червонооким пальчиком майне / В лимонній тиші...* (Вінграновський 1986: 76); 2) епітет і метафору: *Щока, та тінь, та тінні очі, / І ми самі на самоті... / І дощ цілує опівночі / Кульбаби очі золоті* (Вінграновський 1986: 96); *Тут океанні очі – море-море. / Далеко йти – далеку даль нести* (Він-

грановський 1986: 29). У контексті метафоричний епітет *океанні* до ключового соматизма *очі* увиразнює його колірні та параметричні семантичні плани, збагачені й метафоричною моделлю у формі орудного відмінка; 3) кілька епітетів: *І золоті вогневі очі, / Де обнялись життя і смерть* (Вінграновський 1986: 27); *Я журюсь... Вчорашніми очима я дивлюсь / В твої сьогоднішні передвечірні очі* (Вінграновський 1986: 104); *Осінніми імлистими устами / Не бий, не ріж, не доріжай мене* (Вінграновський 1986: 171). В останньому прикладі образність контексту виявлено на основі поєднання трьох епітетних семантичних планів (часових (*осінніми*), зорових та дотикових (актуалізованих на основі художнього означення *імлистими* (прикметник від *імла* («повітря, густо насичене водяною парою; туман» – СУМ IV: 19))); 4) повтори епітетів та соматизмів: *Я так не міг! Мабуть, моя колиска / Гарячими руками колисалась... / І глиняна моя у квітах миска / Гарячими руками наливалась...* (Вінграновський 1986: 198). У контексті соматизм *руки* забезпечує моделювання образу найріднішої людини – матері. Образний потенціал узуальної синекдохи як різновиду метонімії увиразнює повторюване означення, апелюючи до почуттєвої сфери на основі актуалізації переносного вживання багатозначного ад'єктива («//Який виражає, пристрасть, сильне почуття» – СУМ II: 37).

Діапазон образного потенціалу соматизмів у поетичній картині світу М. Вінграновського надзвичайно широкий – від лексико-семантичної до тропеїчної й етнолінгвальної парадигм. Ключові семантичні вектори його об'єктивації – це поєднання соматизмів з етнічно маркованими словами-образами *мрія, надія, пісня, доля, краса, любов (кохання)* та ін. Образність соматизмів виявляється у складі оригінально змодельованих тропеїчних, емотивно-оцінних, асоціативно увиразнених мовних структур та крізь призму індивідуально-авторської естетизації семантичних планів соматичних лексичних одиниць.

Частотність використання соматизмів уможливило характеристику образних структур із центром «соматизм» через хронологічно-світоглядні й етнолінгвальні, культурологічно зорієнтовані авторські інтенції, їх об'єктивацію і вплив на загальний експресивний план усього висловлення. Повноту реалізації образного потенціалу соматизмів забезпечують контексти, у яких репрезентовано комплексні моделі, що поєднують кілька образно маркованих соматичних лексем. Такі образні моделі засвідчують оригінальність мовомислення М. Вінграновського, його вміння знаходити неочікувані асоціативні зв'язки, виявляючи індивідуально модифіковану й багату систему емотивно-оцінних значеннєвих планів соматизмів.

Бойко Н. І. Українська експресивна лексика: семантичний, лексикографічний і функціональний аспекти: монографія. Ніжин: Аспект Поліграф, 2005.

Вінграновський М. С. Вибрані твори. Київ: Дніпро, 1986.

Глівінська Л.К. Лексична ідіосистема в поезіях М. Вінграновського: автореф. ...канд. філол. наук: спеціальність 10.02.01 – українська мова. Київ, 2004.

Дзюба І. Духовна міра таланту. *Вінграновський М. С. Вибрані твори /* передм. І. Дзюби. Київ: Дніпро, 1986. С. 5–22.

Дядченко Г. В. Соматизми в українській поетичній мові кінця ХХ – початку ХХІ століття: лексико-семантична та тропейна парадигми: автореф. дис. канд. філол. наук. Київ, 2014.

Єрмоленко С.Я. Нариси з української словесності (стилістика та культура мови). Київ, 1999.

Єрмоленко С.Я. «Слово на долоні мови». *Культура слова*. 2011. Вип. 75. С. 6–13.

Захалаявко І.С. Експресивний потенціал соматизмів в ідіолекті Миколи Вінграновського. *Вісник студентського наукового товариства*: зб. наук. праць. Ніжин: Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2019. Вип. 22. С. 125–127.

Зборовська Н. Шістдесятники. *Слово і час*. 1999. № 1. С. 74–80.

Словник української мови: в 11 т. Київ: Наукова думка, 1970–1980.

REFERENCES

Boiko, N.I. (2005). *Ukrainska ekspresyvnna leksyka: semantychnyi, leksykohrafichnyi i funksiionalnyi aspekty: monohrafiia*. Nizhyn: Aspekt Polihraf (in Ukr.).

Vinhranovskyi, M. S. (1986). *Vybrani tvory*. Kyiv: Dnipro (in Ukr.).

Hlyvynska L.K. (2004) *Leksychna idiosystema v poeziiakh M. Vinhranovskoho: avtoref. ...kand. filol. nauk: spetsialnist 10.02.01 – ukrainska mova*. Kyiv (in Ukr.).

Dziuba, I. (1986). *Dukhovna mira talantu. Vinhranovskyi M. S. Vybrani tvory*. Kyiv: Dnipro, 5–22 (in Ukr.).

Diadchenko, H. V. (2014). *Somatyzmy v ukrainskii poetychnii movi kintsia XX – pochatku XXI stolittia: leksykosemantychna ta tropeichna paradyhmy: avtoref. dys. kand. filol. nauk*. Kyiv (in Ukr.).

Yermolenko, S.Ya. (1999). *Narysy z ukrainskoi slovesnosti (stylistyka ta kultura movy)*. Kyiv (in Ukr.).

Yermolenko, S.Ya. (2011). «Slovo na doloni movy». *Kultura slova*, 75, 6–13 (in Ukr.).

Zakhalayavko, I.S. (2019). *Ekspresyvnnyy potentsial somatyzmiv v idiolekti M. Vinhranovskoho. Visnyk studentskoho naukovooho tovarystva*, 22, 125–127 (in Ukr.).

Zborovska, N. (1999). *Shistdesiatnyky. Slovo i chas*, 1, 74–80 (in Ukr.).

Slovyk ukrainskoi movy: v 11 t. Kyiv: Naukova dumka, 1970–1980 (in Ukr.).

Статтю отримано 10.09.2022

Nadiia Boyko

**«EYES BURN WORDS, WORDS BURN EYELIDS»
(IMAGINARY POTENTIAL OF SOMATISMS IN THE POETIC
PICTURE OF THE WORLD C: A MFC @ VINHRANOVSKYI)**

The article clarifies the peculiarities of the use of somatic units belonging to the general language dictionary; their imaginative potential is revealed in Mykola Vinhranovskyi's poetic picture of the world. A wide range of figurative use of somatic lexemes is noted, the semantic specificity of their functioning is substantiated – due to the combination with ethnically marked words-images *dream, hope, song, beauty, love*, etc.; the introduction of original, unusually modeled tropeic, emotional and evaluative structures.

Processes of image formation based on associative convergences of direct and figurative meanings of somatisms, external and internal portraiture of the lyrical “I”, actualization of ethnic ideas about female beauty, beauty through the prism of the author's poetic language thinking and aestheticization of semantic plans of somatic lexical units are traced.

The range of the figurative potential of somatisms in M. Vinhranovskyi's poetic picture of the world is extremely wide – from lexical-semantic to tropeic and ethnolinguistic paradigms. The key semantic vectors of its objectification are a combination of somatisms with ethnically marked words-images *dream, hope, song, beauty, love*, etc. The imagery of somatisms is revealed in the composition of originally modeled tropeic, emotive-evaluative, associatively expressed linguistic structures and through the prism of individual authorial aestheticization of the semantic plans of somatic lexical units.

The frequency of the use of somatisms enables the characterization of figurative structures centered on “somatism” through chronological-worldview and ethnolinguistic, culturally oriented author's intentions, their objectification and influence on the general expressive plan of the entire expression. The full realization of the imaginative potential of somatisms is provided by contexts in which complex models combining several somatisms are represented. Such figurative models testify to the originality of M. Vinhranovskyi's linguistic thinking, his ability to find unexpected associative connections, revealing an individually modified and rich system of emotional and evaluative meaning plans of somatisms.

Key words: somatisms, figurative potential of somatisms, poetic picture of the world, objectification of semantic plans of somatisms, Mykola Vinhranovskyi.